

Susținerea familiei copilului cu dizabilități prin consilierea psihopedagogică

Ciobanu Adriana, dr.psih., conf.univ. UPS „Ion Creangă”

SUMMARY:

This article describes the necessity of creation of theoretical and methodological base of the psychological and pedagogical counseling of the families of children with disabilities which is determined by the increasing interest of the role of the education of the child in a family. The number of the families that ask for psychological and pedagogical assistance are increasing their contingent are different. There are different educational concerns that are being worried by parents, one of them are not enough conscious or are not correct understand. Many of the families who ask for psychological and pedagogical assistance are the ones that have children with disabilities (mental deficiency, behavior disorder, minimal brain dysfunction and neurotic reaction).

Necesitatea creării bazei teoretice și metodice a consilierii psihopedagogice a familiei copilului cu dizabilități, este determinată de creșterea interesului față de problema educației copilului în familie. Anual se mărește numărul familiilor care cer consiliere psihopedagogică. Pe părinți îi frământă diferite probleme de educație a copiilor, unele nefiind suficient de conștientizate sau înțelese corect. O mare parte din familiile care cer consiliere psihopedagogică, sunt familiile care au copii cu dizabilități (retard mintal, reținere în dezvoltarea psihică, tulburări de comportament, reacții nevrotice).

Părinții cel mai frecvent, solicită consiliere psihopedagogică atunci când copilul lor ajunge la vârsta preșcolară mare. Vârsta preșcolară mare este o limită între perioada preșcolară și începutul instruirii în școală. În această perioadă părinții încep să atragă mai multă atenție copiilor, încearcă să aprecieze aptitudinile și nivelul lor de pregătire pentru școală. Cerințele față de copil în această perioadă cresc. Părinții încearcă, fără a avea abilități, să-i învețe pe copii să scrie și să citească. Întâlnind impedimente, ei nu întotdeauna corect reacționează și le apreciază.

Părinții copiilor, care au frecventat grădinițe speciale, speră la reabilitarea totală sau parțială a defectelor de dezvoltare. Ei trebuie să fie informați despre gradul de compensare a defectului și despre tipul de școală care corespunde nivelului de dezvoltare a copilului.

În această perioadă, în familie se crează situații de conflict, ca rezultat al neînțelegerii de către unul sau ambii părinți a capacităților copilului, sau neacceptarea deciziei specialiștilor. Toate acestea îi determină pe părinți să ceară consiliere multiaspectuală și evaluare obiectivă a aptitudinilor și potențialului copilului.

Consilierea părinților va urmări, în principal două aspecte esențiale:

1. Învățarea unor comportamente adecvate care să-i ajute să fie eficienți în procesul de educare a copiilor.

2. Depășirea de către aceștia a dificultăților de natură psihologică pe care le presupune existența în viața lor a unui copil cu dizabilitate.

În consilierea părinților copiilor cu dizabilități trebuie să se țină cont și de următoarele nevoi ale familiei:

1. Nevoia de sprijin, pentru că aceștia cred că, în situația lor, cu copilul cu dizabilități, nimeni nu-i mai poate ajuta;

2. Nevoia de a fi informați despre dizabilitatea copilului și consecințele acesteia asupra evoluției copilului;

3. Nevoia de a fi înțeleși, de le fi înțeleasă situația și dificultățile prin care trec, dar să nu fie compătimiți;

4. Nevoia de a se ocupa de ceilalți copii și de a nu periclita viitorul acestora din cauza îngrijirii permanente pe care o necesită copilul cu dizabilitate;

5. Nevoia de consiliere și de suport, deoarece se simt singuri și consideră că nu pot fi înțeleși decât de părinți care se află într-o situație similară.

Consilierea psihopedagogică a familiilor cu copii cu dizabilități poate avea următoarea structură:

1. Analiza plîngerilor părinților și a relațiilor intrafamiliale;

2. Evaluarea psihopedagogică complexă a copilului pentru formularea diagnosticului și stabilirea structurii psihologice a defectului;

3. Consilierea psihopedagogică a membrilor familiei.

Analizînd plîngerile, psihopedagogul îi ajută pe părinți mai exact să le formuleze, apoi sunt corelate cu vârsta copilului și cu situația reală din familie (copilul este educat în familie, frecventează grădinița, componența familiei, nivelul ei cultural și social, existența unor activități suplimentare). Este important de stabilit cine-i acordă mai multă atenție copilului, pe cine din familie îl preferă copilul, cui mai bine i se subordonează și dacă părinții sunt unanimi în problemele de educație.

Pentru studierea relațiilor intrafamiliale e bine de realizat:

1. Evaluarea părinților

Chiar dacă au avut loc mai multe întrevederi cu părinții, mai sunt unele aspecte ale profilului psihologic, nu numai al părinților, ci și al întregii familii, care trebuie stabilite. În afara celor deja cunoscute, scopul acestei evaluări este de a stabili problemele familiei pentru ca, ulterior, să se stabilească un program de intervenție.

Părinții sunt examinați cu un test de personalitate (teste proiective) precum și un test sau chestionar pentru a măsura satisfacția maritală. Considerăm că prin intermediul acestor teste pot fi obținute date importante, care vor ajuta în demersul terapeutic.

2. Stabilirea unei direcții de referință

Se stabilește măsura frecvenței unor comportamente semnificative semnalate în etapa anterioară cu privire la relația psihopedagog-părinte. Pentru a decela relațiile părinte-copil se poate apela, pe lângă demersurile făcute, la următoarele tehnici:

- observația reacțiilor din relația părinte-copil în sala de așteptare, atunci când părintele vine cu copilul la psihopedagog;
- observațiile făcute de către psihopedagog la vizitele efectuate la domiciliul părinților, atunci când sunt prezenți și copiii acestora. Date importante pot fi oferite și de către asistenții sociali care vizitează regulat familiile;
- chestionare sau fișe ale comportamentelor completate de către educatori și care surprind aspecte comportamentale specifice ale copilului în cadrul instituției speciale. Chestionarele sunt utile pentru a stabili frecvența cu care acestea se desfășoară în cadrul familiei,
- fișe ale comportamentelor copilului întâlnite în familie, completate de către părinți. Importanța acestora rezidă din faptul că ele permit de a face o comparație elocventă între diferențele și asemănările modului de comportare a copilului, atât în cadrul instituției, cât și în mediul familial.

Considerăm că prin aceste patru metode pot fi obținute date, care vor ajuta în efortul de optimizare a relației părinte-copil.

Prezența unui copil cu dizabilități într-o familie produce o modificare mai mult sau mai puțin profundă a întregii structuri, afectează atât „echilibrul” interior cât și cel exterior, care vizează relațiile familiei cu societatea. Pentru susținerea acestor familii este important de informat părinții despre particularitățile specifice ale copilului. Această informație trebuie să fie obținută la specialiștii care evaluează copilul și realizează consiliere psihopedagogică.

Evaluarea psihopedagogică complexă permite stabilirea exactă a diagnosticului. Psihopedagogul studiază nivelul dezvoltării intelectului, starea funcțiilor senzoriale și motore, nivelul cunoștințelor și deprinderilor, trăsăturile personalității și particularitățile activității copilului. Pe baza studiului realizat se determină structura psihologică a defectului și se indică părinților recomandări privind instruirea și educarea copilului. Se sugerează părinților ideea că ei trebuie să acorde mai multă încredere sfaturilor competente ale celor care se ocupă cu reeducarea copilului, decât propriile concepții educative.

Scopul consilierii psihopedagogice a membrilor familiei, este optimizarea relațiilor intrafamiliale prin acceptarea de către părinți a rolurilor adecvate în atitudinea față de copil și unul față de altul, formarea la părinți a abilităților de comunicare cu copilul și de educare în corespundere cu normele sociale de comportare. Tipul relațiilor părinți-copii se dezvoltă, în mod diferit, în funcție de personalitatea părinților, precum și de particularitățile copilului însuși. „Capacitatea de adaptare a părinților la apariția unui copil în viața lor este mult condiționată de calitatea relațiilor existente între ei, în perioada premergătoare evenimentului.” (Munteanu Anca 2003, pag. 63)

Se întâlnesc părinți care trăiesc un profund sentiment de culpabilitate față de copil, se simt, fără să știe, într-un mod foarte deslușit, răspunzători că au dat naștere unui copil cu dizabilitate și față de situația lui. Sunt cazuri în care în relația dintre părinți planează o suspiciune, o tensiune, fiecare considerând că în familia celuilalt a existat o situație a cărei efect a apărut la copil.

O altă atitudine a părinților este reliefată în cazurile când părinții mai au copii care sunt normal dezvoltați din punct de vedere psihic și fizic. Pot apărea situații în care copiii normali să nu se simtă suficient de mult valorizați deoarece polul atenției părinților este îndreptat spre copilul cu dizabilități. Mariana Roșca, mergând pe aceeași linie, a sesizat un aspect în relațiile intrafamiliale care merită să fie menționat: „Nu sunt excepționale nici cazurile când părinții nu știu să formeze la ceilalți copii o atitudine adecvată față de fratele lor anormal. Arătându-i acestuia o atenție deosebită, pot crea la ceilalți copii un sentiment de gelozie” (Roșca Mariana 1967, pag. 258)

Pe parcursul consilierii trebuie să fie depășite orientările și părerile greșite ale părinților privind educarea copilului cu dizabilități.

Unii părinți văd numai aspectul de infirmitate și în consecință alintă copilul în mod excesiv. Rezultatul unei astfel de atitudini nu întârzie să se vadă: la copil apare un șir de trăsături negative de personalitate. Se arată părinților că o astfel de atitudine împiedică educarea unor trăsături pozitive de caracter. „Răsfățul” și „infantilizarea” și mai mare a copilului constituie obsatcole importante în munca de educare.

Trebuie să se sugereze permanent familiei că în munca ei educativă trebuie să se urmărească scopuri concrete: copilul să meargă în picioare, să mănânce singur, să se îmbrace, să vorbească și să se comporte corect în societate și nu trebuie să urmărească școlarizarea cu orice sacrificiu.

Se explică părinților că nu trebuie să vizeze prea sus, nu trebuie să ceară prea mult de la copilul cu dizabilități. Riscul unor exigențe mai mari, este oboseala, reacția de demisie,

descurajarea și instalarea unor complexe de inferioritate. Părinților trebuie să li se indice permanent o serie de scopuri precise, operaționale, care să le vectorizeze munca cu copilul.

Deoarece situația în care se află aceste familii este destul de delicată, intervenția psihopedagogului trebuie făcută cu atenție. Psihopedagogul trebuie să se încadreze în câteva principii generale care să guverneze relația cu părinții, dar pe care le considerăm specifice acestui tip de relații:

1. Trebuie să manifeste o atitudine empatică sau chiar binevoitoare față de familie, tocmai datorită faptului că pentru părinți situația este foarte delicată și lasă urme adânci în viața lor și pentru că aceștia se simt neînțeleși, deși nu doresc compasiunea oamenilor.

2. Trebuie să dea dovadă de mult tact și de mult bun simț

Nu de puține ori părinții, din cauza sentimentului de vinovăție, se simt oarecum „vînați” și cred că sunt acuzați de cei din jur. De aceea nu se simt foarte confortabil în discuțiile cu specialiștii.

3. Perseverență și devotament

Unii părinți nu sunt mulțumiți de condițiile de educație și de modul în care sunt tratați copiii într-o instituție specială. Pe lângă acest fapt tendința de demisie, de renunțare intervine și ea, ca un factor asupra căruia psihopedagogul va lucra.

4. Evitarea criticii aduse familiei

Chiar dacă în unele situații familia apare criticabilă, acest lucru trebuie evitat și, cu înțelepciune, trebuie oferite soluții. Critica sau reproșurile asupra familiei nu sunt menite să aducă un surplus motivațional sau de susținere și, de regulă, au efecte dăunătoare. Critica poate duce la accentuarea stării de neputință și demisie, la autoculpabilizare, complexe de inferioritate, care nu au cum să ajute demersului comun al psihopedagogului și al familiei de a oferi cât mai multe șanse copilului cu dizabilități pentru ameliorarea consecințelor deficienței.

Educația corectă a unui copil cu dizabilitate în familie este influențată de climatul psihologic al familiei. Rezultate pozitive în consilierea familiilor cu copii cu dizabilități se vor remarca în măsura în care starea copilului se va îmbunătăți prin aportul pe care părinții îl aduc dezvoltării copilului.

Bibliografie:

1. Arcan P., Ciumăgeanu D., Copilul deficient mintal. Timișoara: ED.Facla, 1980. 386 p.
2. Mitrofan I., Mitrofan N., Elemente de psihologia cuplului. București: Ed.Mihaela Press, 1996. 235 p.
3. Munteanu A., Psihologia copilului și a adolescentului. Timișoara: ED.Augusta, 2004. 142 p.
4. Roșca M., Psihologia deficienților mintali. București: EDP, 1967. 354 p.